

Robert Vacher
Winterkind

ROMAN

Aldus Boek Compagnie

Winterkind

Copyright © 2017 Robert Vacher

Omslagbeeld Lindert Paulussen

Foto auteur Paul Cantrijn

Drukwerk Wöhrmann B.V., Zutphen

ISBN 978 90 825011 3 1

NUR 301

www.albus-boek-compagnie.nl

Robert Vacher

Winterkind

Kleine Kroniek van een Jeugd

Aldus Boek Compagnie

2017

De beelden van ons eigen universum blijven mij
altijd bij: het neersneeuwen van kersenbloesems
in de voorjaarswind, de lauwe geitenmelk, het
vleugelengeklapper van eenden die 's avonds
weerdeerden van de rivier.

— Valerius De Sadeleer, Sint-Martens-Latem

1

NOG MAAR NET had ik de beschutting van het bos achter me gelaten toen de lucht dichttrok en in het open veld de eerste sneeuw begon te vallen. Verderop bij een kale akker tegenover het oude jachtslot vertraagde ik mijn pas om het tafereel gade te slaan op de gracht waar wat schaatsers in alle rust hun rondjes reden over het ijs, terwijl bekvechtende kraaien om me heen driftig klapwiekend opvlogen om met veel drukte meteen ook weer neer te strijken. Terwijl ik in de warreling van stuif-sneeuw gedachteloos voor me uit staarde schoot onder mijn ogen een man voorbij in wie ik ondanks zijn snelheid het maatje herkende uit mijn vroege schooljaren, en blij verrast bracht ik mijn hand omhoog. Maar gefixeerd op het ijs loste hij op in het duister onder de boog van de slotbrug, alsof hij weg schaatste uit mijn leven en me voorgoed in de steek liet. In feite waren we elkaar al veel eerder uit het oog verloren, een eeuwigheid geleden, bij mijn vertrek naar een kloosterschool, ver van huis. Toen ik het daar voor gezien hield en weer terug thuiskwam, bleek hij onvindbaar. We hadden twee jaar bij elkaar in de klas gezeten. Lichtelijk in verwarring bleef ik nog even in het zwarte gat onder de brug staren en vervolgde mijn wandeling, weggedoken in mijn jack, mijmerend hoe Ron als nieuwkomer na de zomervakantie in de vijfde op onze school

kwam en midden in de les door het Hoofd met een gemoedelijke hand op de schouder van de jongen, alsof hij zijn zoon was, aan ons werd voorgesteld. Ron was wat ouder dan ik en had een ruige kop met donker haar dat met een recht afgeknipte lok voor zijn ene oog hing. Binnen de schoolmuren viel hij niet op, daarbuiten was hij de bijdehante noorderling, geparachteerd in de Brabantse til. Ron was enig kind, een jonge hond met weinig zitvlees, niet erg handig voor een zoon voorbestemd om ooit het werk op het kantoor van zijn vader over te nemen. Hij had een zwak voor vogels en krom in bomen om in nesten te gluren. Bij een ongelukkige val verstuikte hij zijn enkel en was vanaf dat moment Wontolla, de hinkende wolf. Op onze school was hij een vreemde eend in de roomse bijt, een heiden die nogal eens mee naar de kerk ging en zich in de godsdienstles gedeisd hield, tenzij hij zich vergiste. De eenzame schaatser, met zijn ene hand op zijn rug, de andere bungelend langs zijn benen, spookte nog altijd door mijn hoofd toen ik tegen het eind van de dag thuishkwam, de sneeuw van me afschudde en geknield voor de open haard met wat verfrommelde kranten de brand stak in klein hakhout en een beukenstammetje waar het vuur zich rustig in vastbeet terwijl ik wat brood at, korstjes, kruimels en zaden bij elkaar veegde en naar buiten gooide om bijna op hetzelfde moment door hongerige kauwtjes te worden weggegrist. Ik merkte dat de schaatser me in de stemming had gebracht om naar de pen te grijpen en een eerste poging te wagen om de tijd van toen terug te roepen. Mijn geheugen aftastend naar versluiserde beelden en voorvallen drong de vraag zich aan me op wat me destijds bezighield en hoe het er op school en in het ouderlijk huis aan toging. Was de hinkende wolf erin geslaagd slapend rijk te worden? Hij blufte er graag over. Wat was er van hem geworden? Hoe

was zijn leven verlopen? Tot in de kleine uren noteerde ik wat ik uit de diepe put van mijn geheugen naar boven wist te halen. Geen idee dat er in de nabije toekomst nog talloze uren en meerdere schriften zouden volgen, gifgroen, met slappe kaft, zoals ze door ons gebruikt werden in de dagen dat ik met Ron de schoolbank deelde en wij braaf onze kroontjespen in dezelfde bakelieten inktpot doopten. Naarmate ik meer wist op te diepen, vochten de dingen van toen feller om voorrang, vaak niet meer dan flarden uit kinderjaren die zo ver achter me lagen dat ik soms twijfelde of ik ze niet stiekem verzon. In de tijd dat ik een zwervend leven leidde had ik er geen benul van en dacht ik er ook niet over na wat een rijkdom er besloten lag in het verleden waarin de levenden maar ook de doden een stem hadden, gevangenen wachtend op bevrijding uit de kluisters van de tijd. Nu mijn ouders en zo veel anderen er niet meer waren, voelde ik me uitgedaagd door de schim op het ijs die me verleidde nog één keer terug te gaan naar de verloren jaren van mijn jeugd tegen het decor van een ingesneeuwde tuin, waar de heldere vrieslucht kraakte van de kou en de Vlaamse gaai, die bijna alle dagen als een vriendje in mijn tuin opdook, zich bij invallend duister nog even snel tegoed deed aan de verkrumelde walnoten die ik voor hem uitstrooide.

Als opgroeiend kind had ik aanvankelijk weinig belangstelling voor vogels en zag weinig verschil tussen een kraai en een kauw, een mus en een merel, ongrijpbare luchtwezens die deel uitmaakten van de schaduwwereld van onze achtertuin waar zwammen en mossen gedijsden en de doornappel met zijn stekelige zaadbollen die er zich verschanst had. Niemand had het in de gaten, alleen grootmoeder Treesje die af en toe met de trein naar ons toe kwam en een paar dagen of langer bleef logeren. Zomaar ineens stond ze dan voor de deur met haar kof-

fertje en haar venijnig keffende keeshond. Volgens haar was de doornappel met zijn witte bloemkelken een gift van de wind die hem gezaaid had maar wie het waagde van de plant te eten kon door razernij bevangen raken of, erger, het leven laten. En dan te bedenken dat vogels die de zaadjes argeloos naar binnen werkten na de maaltijd rustig weer het luchtruim kozen. Grootje kon het weten, ze was in haar jonge jaren water- en vuurvrouw geweest en kende de genezende kracht van waterpest, slangenkruid en heermoes, en wist dat er in een ver verleden mensen waren geweest die de zwarte pitjes van de doornappel fijnstampten en mengden met smeuijg spekvet dat ze onder hun oksels smeerden om in een roes te raken en fantastische beelden te zien, of het zaad op gloeiende kooltjes of hete as legden en de damp inhaleerden om even te ontsnappen aan de hardheid van hun dagelijks leven. Ik steeg in aanzien bij mijn maatje toen ik hem het ongewone verhaal vertelde van de aangewaaid plant en zijn bedwelmende werking. Volgens hem had ik weet van dingen waar hij geen benul van had. Ik wist wel beter, ik praatte gewoon mijn grootje na.

Ron was tamelijk zelfverzekerd maar ook een fantast. Ik vroeg hem een keer wat hij wilde worden.

‘Rijk,’ zei Ron.

‘En wat doe je daarvoor?’

‘Zo weinig mogelijk.’ Hij was ervan overtuigd dat het geld hem mettertijd vanzelf zou komen aanwaaien en had een plan bedacht hoe hij zijn denkbeeldig fortuin kon laten groeien met de bedoeling zijn vader ooit als zakenman te overtreffen. Hij hoefde het estafettestokje van de in zijn ogen door de tijd ingehaalde ouweheer maar over te nemen om een record neer te zetten. Ron was niet de enige die zijn fantasie de vrije loop liet. Mijn klasgenoten met hun nogal uitgesproken karakter had-

den stuk voor stuk al een idee over wat ze wilden met hun toekomst. Zelf was ik een dagdromer zonder vooruitzichten, ontvankelijk voor taal en woorden, verzamelde zelfs woorden, en wat mijn pad kruiste probeerde ik in taal te vangen en er de gevoelswaarde van te peilen. Geen mens zat daarop te wachten, dat snapte ik, en al evenmin maakte het iemand iets uit dat ik al wat wist van Frans en Latijn, en een leerboekje Maleis in mijn bezit had, cadeau gekregen van de zoon van een planter, waar eenvoudige verhaaltjes in stonden. De openingszin *Mata hari sudah terbit* vond ik al meteen heel bijzonder, ook al betekende het niet meer dan dat de zon al op was, terwijl de held, een jongen van mijn leeftijd, nog in zijn bed lag. Eenmaal wakker kroop hij onder zijn klamboe uit en ging met zijn moeder en nog wat andere vrouwen van de kampong mee naar de sawa waar ze op de hoeken van het veld bloemen en vruchten neerlegden voor de godin van de rijst. Een van mijn klasgenoten, een hardnekkige stotteraar, was voornemens om in het voetspoor van zijn vader voor dokter door te leren. Een ander koos voor natuurkunde. Zijn interesse was mogelijk gewekt door de manier waarop het hoofd, Simplicius, bij wie we in de klas zaten, er aandacht aan besteedde. Deze franciscaanse minderbroeder met zijn kwakkelende gezondheid schetste op het bord de bouw van een atoom, goochelde met ijzervijlsel en magneten, bracht ons de verschijningsvormen van water bij, en toonde op onverwacht spectaculaire wijze aan dat suiker brandbaar, zelfs explosief was. Dat bleek toen hij daar een proef mee deed met onverwachte afloop. De stofwolk vatte onmiddellijk vlam toen hij er een lucifer bij hield, een steekvlam met een gore walm die zich snel door de klas verspreidde. Gevangen in de dwangbuis van zijn soutane, zowat struikelend over zijn benen, waggelde hij met zijn zakdoek voor zijn neus naar de ramen die

hij woedend opengooide zodat iedereen binnen de kortste keren onder grote hilariteit zat te klappertanden van de winterse kou die bezit nam van het lokaal. Klasgenoot René Koenen kwam in karakter nog het meest overeen met mij. Afwachten en afstand bewaren, kat uit de boom kijken. René wilde later naar de muziekschool. Ik was er zelf nog lang niet aan toe om ver vooruit te kijken en had niet de minste behoefte om in iemands voetsporen te treden. Het was al een hele opgaaft om Ron in zijn grilligheid bij te houden, laat staan te voldoen aan de eisen en wensen van het schoolhoofd of de verwachtingen van Jean, mijn ouweheer. Mijn toekomst bleef dan ook voorlopig nog oningevuld. Maar ik had er geen last van en liet me eenvoudig meevoeren op de trage stroom van uren en dagen.

In zijn lichtvoetigheid liep Ron op zwarte gymschoentjes. Ik had witte, maar vond die van hem mooier. Wanneer we er samen op uit trokken liet hij het aan mij om te beslissen welke kant we op waaiden. Tot in de verre omtrek van de stad kende ik de weg en had ondanks mijn prille leeftijd al heel wat in de omgeving rondgekeken. Hem maakte het niet uit of ik voor klein Zwitserland koos, de zandverstuivingen, of de Zeven Heuvels bij de schietbaan, die we meden wanneer we in de verte geknetter hoorden van geweervuur of de rode vlaggen in de bomen waarschuwend zagen wapperen. Of we liepen het hele eind naar het bosgebied waar de laatste oorlogsdagen, in het groen verscholen, een radiopost van het ondergronds verzet stond. Van mijn ouweheer wist ik dat de onverschrokken kerels die de post bemanden waren verraden en in de vroege ochtend na een vuurgevecht door de Duitsers waren opgepakt om de dag daarop standrechtelijk gefusilleerd te worden. Ron was er diep van onder de indruk toen ik het hem jaren na de moordpartij vertelde, staand bij de berg puin die van het bos-

wachtershuis was overgebleven. Ik twijfelde er niet aan dat de zielen van deze oorlogshelden nog altijd in het doodstille bos in de omgeving van de ruïne ronddoelden, en zich overdag schuilhielden om tegen schemertijd fladderend als vleermuizen hun schuilplaats te verlaten. Op natte of koude dagen dat we vrij waren bleven we dicht bij huis en zochten we ons vermaak bij voorkeur in de legerdump in de binnenstad. Op weg erheen kwamen we langs de slagerswinkel van Jaspers, waar boven de deur de kop hing van een os die schalks zijn tong naar ons uitstak. Tegen Kerst prijkte achter de winkelruit een grote schaal met zure zult in de vorm van een krib waar op wat stro een poppenkind lag, met eronder in letters van gestolde reuzel de tekst: HET KINNEKE JEZUS IS GEBOREN BIJ JESPERS IN DE ZULT, en daarin het prijskaartje. Een eind verderop in de straat schuifelden we in het legermagazijn naar binnen en scharrelden rond tussen afgedankte uniformen, hingen ransels op onze rug en vergaapten ons aan commando-messen en bajonetten. We pasten soldatenkistjes, tuurden door veldkijkers en draaiden aan de zwengel van veldtelefoons. Eigenaar Maurice, een uit de vaart genomen marineman, wist wel dat we vrijwel nooit iets kochten en liet ons betijen maar werd enthousiast wanneer we hem discreet aanspraken over zijn marineverleden.

‘Ries,’ slijmde Ron dan, ‘vertel nog eens over de oorlog.’ Ron vroeg dat voor mij. Hij wist dat ik alles over de oorlog wilde weten. En dan schoven we als hij zin en tijd had bij hem aan achter de veldtafel waarop een oude Remington stond en zijn pakje Javaanse Jongens lag naast een asbak vol peuken. Maurice met zijn bruin verkleurde nicotinesnor ging volledig op in alles wat met het leger en de marine te maken had en wilde wel kwijt, zij het met enig gegrom en gepruttel, dat hij

actief was geweest in het gevecht met de vijand. Hij had als we hem mochten geloven regelmatig de dood in de ogen gekeken, dikwijls kantje boord. Puttend uit eigen ervaring schotelde hij ons met verve de gruwelen en het onheil van de oorlog voor, maar kon daarna ook wel weer lyrisch uitweiden over de fraaiere kanten ervan, zoals kameraadschap, het door dik en dun. Om zijn relaas kracht bij te zetten haalde hij op een dag uit een ladekast zijn albums tevoorschijn. We herkenden hem op veel van de foto's, in een jongere uitvoering, zonder hangsnor, in militaire uitrusting, en met een nog volle verwaaide haardos. Het waren plaatjes die duidelijk maakten dat hij had deelgenomen aan de strijd in Normandië aan boord van een Nederlandse torpedobootjager die als onderdeel van een grote geallieerde vloot had meegedaan aan de inleidende beschietingen van de Franse kust waar de Duitsers zich in betonnen bunkers schuilhielden als levend onderdeel van de vijfduizend kilometer lange Atlantikwall.

'Ik heb er nog een lastige schietdoofheid aan overgehouden. En een onderscheiding. Maar die zul je hier niet vinden. Die bewaar ik ergens anders, een aandenken aan de val van het Duizendjarig Rijk. Duizend, dat hadden ze gedacht, de smiechten, het werden er twaalf, maar wel met veel ellende en veel doden. Toen was het afgelopen. In alle bescheidenheid mag ik wel een klein beetje trots zijn,' grinnikte hij, klapte zijn benzineaansteker open en stak de iets te groot uitgevallen vlam vlak langs zijn snor in een sjekkie dat hij ongemerkt gerold had, terwijl wij hem met open mond aanstaarden. De rook door zijn neusgaten uitblazend draaide hij zich om en wees naar de door zeewind verbleekte geuzenvlag achter hem aan de muur met daarop vastgeprikt zijn verzameling herdenkingsmedailles, zoals een serie Duitse IJzeren Kruisen en een Boheems Adels-

kruis. Het mooiste attribuut in de winkel was geen militair uitrustingsstuk, dat was een muts van beverbont, een davy crockett, die bij zijn jassen en petten aan een kapstok hing en, gealarmeerd door onze begerige blik, door hem scherp in de gaten werd gehouden. We wilden hem allebei graag hebben. De staart van de bever zat er nog aan. Maar Ries was onverbiddelijk: 'Geen sprake van, die houd ik voor mezelf. Je kunt hem van de winter in actie zien, wanneer ik er bij tien graden onder nul de straat mee opga.'

Onze monden vielen nog wat verder open toen bleek dat hij in zijn jongere jaren in Canada in het gezelschap van pelsjagers woeste rivieren was afgezakt in lichte kano's, beladen met huiden van otters en bevers, en 's avonds met zijn kameraden op de oever een kamp had opgeslagen om boven een open vuur het geschoten wild te roosteren en er onder de blote sterrenhemel de nacht door te brengen. Niet te koop dus, die fraaie muts. Wel te koop waren de Zwitserse legermessen waar mijn maatje er een van had aangeschaft zodat hij zijn oude zakmes zonder spijt naar mij had kunnen doorschuiven. Maar thuis zomaar rondlopen met een mes op zak was in mijn geval uit den boze. Om te voorkomen dat iemand het mes tussen mijn vuile kleren zou vinden, verstopte ik het in de zinken wasteil die in het schuurtje in de achtertuin doelloos aan een roestige draadnagel hing. De in onbruik geraakte teil had geschiedenis gemaakt. Aan het zink kleefden aardig wat herinneringen die te maken hadden met Moes die in de moeilijke oorlogsjaren, en ook daarna nog, in deze teil de gezinswas had gedaan, in de zomer, maar ook hartje winter, op maandag, de vaste wasdag, op de vroege ochtend in het donker buiten in de kou, of binnen in de keuken, waar het even hard vroom. Ze zocht met haar armen de warmte van het gloeiend hete sop om vervolgens met zachte

hand de wringer op de bok in beweging te brengen en de dampende stukken textiel erdoor te draaien, die korte tijd later stijfbevoren aan de waslijn hingen, als planken schommelend in de wind. Zonder het te weten had Moes me op het idee gebracht om mijn mes in de teil te verbergen. Ze had er ooit het molentje in weggestopt dat ze in de oorlog gebruikte om lijnzaad te persen, voor de olie, om mee te bakken en te braden. Bezit van zowel het vlaszaad als het molentje was verboden, en even strafbaar als het op voorraad hebben van graan. Ook dat hadden wij, door toedoen van mijn ondernemende ouweheer die op zijn strooptochten behalve vlaszaad, de tarwe in afgestaste hoeveelheden van het land in zijn fietstassen mee naar huis nam en op zolder bewaarde in oude theekisten met een opdruk van Chinese karakters. Ik nam het mes mee wanneer ik op stap ging met Ron die nogal eens beschikte over kleingeld, waar hij moeiteloos aan kon komen. Bij hem thuis stond in de als kantoortje ingerichte voorkamer op de schouw het spaarvarken van zijn moeder, een ijskoude tante die me geen blik waardig keurde en me straal negeerde wanneer ik bij haar in de buurt kwam. De wraak was zoet. Het zwijntje zat tot aan zijn krulstaart vol klinkende zilveren guldens. Terwijl ik bij de deur op de uitkijk stond peuterde Ron met zijn mes de muntstukken één voor één uit de buik van het zwijntje, liet ze in de borstzak van zijn windjack glijden, en dan was het wegwezen, de straat op, naar de droge greppel onder de meidoornhaag achter de bakkerij om de hoek, waar we de buit eerlijk deelden, waarna we ons haastten om er zoete geillippen van te kopen die we aan de waterkant naar binnen werkten. Onder zijn jack droeg Ron een korte manchester broek met tochtige pijpen tot op zijn knieën. Het gebeurde dat hij bij de treurwilg op het talud voor ons huis zijn jongeheer uitliet, en terwijl hij zijn

gulp openknoopte snaaks over zijn schouder riep: 'Nou zeg, ik heb nou toch een stang zeik in mijn broek hangen, daar kan een aap aan turnen', waarna hij zijn water liet lopen en vergat zijn gulp dicht te knopen in de haast die hij had om zich met één hand aan een bussel dunne twijgen als lianen op te trekken en boven het water en het talud heen en weer te slingeren, terwijl hij met de andere hand probeerde zijn gulp dicht te maken, zijn greep verloor en in het water viel. Met modderpoten kroop hij met zijn kop tussen de kattenstaarten de oever op, kwam overeind en knoopte alsnog zijn gulp dicht. Thuis droge kleren aantrekken was niet nodig, hij bleef gewoon nat rondlopen, wat hem een heldenstatus gaf bij de straatvriendjes die hem even tevoren nog hadden uitgelachen.

Hij woonde een paar huizen bij ons vandaan. Het huis waar zijn ouders waren ingetrokken was tegen het eind van de oorlog getroffen door een granaat die de buitenmuur voor een deel had weggeslagen. Keuken en gang waren lange tijd de speelbal van weer en wind geweest, en iedereen kon er zo naar binnen lopen, maar niemand deed het. Met de geschiedenis van het huis wilde Ron niks te maken hebben, beweerde hij, maar toen hij van de inslag hoorde werd hij enthousiast. Dat had hij willen zien, dat gat. Stonden die mensen daar eigenlijk gewoon in de buitenlucht te koken, eieren te bakken op straat. Maar de wond was geheeld nog voor zijn ouders het huis betrokken dat in de oorlog de woning was geweest van de NSB'er Kompaan, de landverrader die niet alleen had geheuld met de vijand maar er ook nog mee in bed had gelegen want zijn wederhelft was een Duitse, bij wie hij twee kinderen had, Dicky en Gretchen. In de loop van de tijd was mijn wat oudere broer een beetje bevriend geraakt met Dicky die op straat rondhing. Splendorwijs waren ze samen bij ons in huis de trap naar de zolder op

gelopen en via een spoor van muizenkeutels terechtgekomen bij de theekisten met de verboden tarwe en de beugelflessen met lijnzaadolie. In zijn onnozelheid had Dicky de ontdekking aan zijn vader doorverteld, waarna het gehersenspoelde edelgermaantje de dag daarna het gore lef had om zomaar ineens op straat naar mijn broer te roepen: 'Als ik later groot ben schieten wij jou en jouw vader lekker dood', waarop mijn broer en wat vriendjes hem in zijn gezicht uitlachten, Dicky stampvoetend van woede achterlatend: 'Dat zal ik weleens tegen Vati zeggen.' En dat deed hij. Het gevolg was dat kort na dit voorval twee mannen in zwartleren jassen aan onze voordeur stonden op een tijdstip dat vader Jean weer eens de boer op was. Ze hadden de opdracht het huis te doorzoeken. Moes die opendeed durfde ze niet te weigeren. Maar de lange jassen vingen bot want Jean had uit voorzorg het graan overgeheveld in jutezakken en verstopt onder de plankenvloer van het door hem zelf getimmerde hok diep in de achtertuin, waar later Keesje zou komen wonen, het zwijntje dat door Moes als een huisdier gekamd, geborsteld en vertroeteld werd, en goed van haar te eten kreeg, terwijl Jean met het hardvochtige idee rondliep om Keesje zo gauw mogelijk vet te mesten en in koteletten om te zetten.

Vanaf die naargeestige zaterdagochtend kwamen Dicky en zijn mollige zusje er bij ons niet meer in. Bijkomend probleem was dat de pro-Duitse Kompaan bij hetzelfde politiekorps werkte als Jean, een collega dus, maar een die in het gareel liep van de Duitse bezetter. Moes verklaarde Gretchen voor onschuldig. Ze hield van het meisje, ook al was ze vlees en bloed van een Pruisische die wanneer ze haar kinderen binnenriep als een viswijf over straat schreeuwde: '*Gretchen, Dicky, hereinkommen! Sofort!*' Bij het naderen van de geallieerden tegen het eind van de oorlog, toen het voor hen te gevaarlijk

werd, wist zij met haar kinderen naar haar geboorteland te ontkomen terwijl Kompaan als collaborateur achter Nederlandse tralies verdween. Hij verdiende het gestraft te worden, al was het alleen al vanwege zijn optreden tegen Jean over wiens rug hij had gemeend snel carrière te kunnen maken. Het leven was niet zonder gevaar voor Jean in die dagen. De verdachtmakingen van Kompaan leidden ertoe dat Jean werd ontboden op de *Ortskommandantur* in het Oranjehotel tegenover het spoor. Hij ging er met lood in de schoenen naartoe en was uit angst zo onverstandig en onvoorzichtig om zijn dienstwapen in zijn zak te steken, een impulsieve daad, waar hij later spijt van kreeg. Hij deed het voor het geval hij naar kamp Vught zou worden gestuurd, *Konzentrationslager Herzogenbusch*, zoals hij het ss-kamp ook wel schamperend noemde, zich er terdege van bewust dat hij van zijn wapen feitelijk geen gebruik kon maken, dat zou zelfmoord zijn geweest. Hij wist waar het kamp lag en welke misdaden er werden begaan. Aan de voor hem vertrouwde streek rond het kamp had hij zelfs veel goede herinneringen. Hij ging er in zijn kindertijd in de zomer met vriendjes via de Bossche Broek heen om zich te vermaken in het natuurwater van de IJzeren Man. Hoewel hij met de schrik vrijkwam was het verhoor voor Jean aanleiding om een paar dagen uit het gezin te verdwijnen en op een afgelegen hoeve op Gageldonk bij een bevriende boer onder te duiken en met werk op het land de tijd te doden. Hoe hij dat voor elkaar kreeg was een van de raadsels die het leven van mijn ouweheer aankleefde. Genoot hij bescherming van zijn superieuren? Strooide hij ze zand in de ogen? Hij raapte zichzelf hoe dan ook weer bij elkaar en pakte na terugkeer zijn normale werkzaamheden op alsof het incident niet meer was geweest dan een onbetekenende rimpeling in zijn leven.

Wanneer Ron me op zwakte of twijfel betrapte dan meende hij te weten waar dat vandaan kwam. Hij zocht het in de extreem strenge winter waarin ik op de wereld was gezet, en in de dreigingen en onzekerheden van die dagen, die al voor mijn geboorte via het bloed van mijn moeder tot diep in mijn lijf en leden moesten zijn doorgedrongen. Als kind van de grimmige wereld van sneeuw en ijs moest ik wel meer dan anderen kwetsbaar zijn, broos, weinig bestand tegen verdriet en tegenslag, en minder geneigd tot vrolijkheid en jolijt dan een kind van de zon, dat hijzelf was. Mijn winterse geboorte zou me hebben opgezadeld met een kainsteken. Maar dat leek me nogal vergezocht. Het had alles te maken met de onthullingen van Moes die op een dag, waar Ron bij zat, uit de doeken deed hoe moeizaam mijn geboorte was verlopen. We kregen vooraf te horen dat ze een jaar eerder ook een kind had gekregen, een wicht met dezelfde naam, dat het levenslicht maar kort had mogen aanschouwen. Even verloor ze zich in somber stilzwijgen om daarna te laten weten dat ze het met geen mogelijkheid over haar hart kon krijgen om de herinnering aan de intieme draagtijd samen met het dode kind ten grave te dragen: 'Een jongetje, helemaal gaaf, met donker haar, fijne wimpers en mollige handjes.' Moeder Natuur had het haar gegund om het kind negen maanden onder het hart te dragen. Maar in lijn met de harde kant van haar karakter had ze het ook weer afgepakt. Zij had het zo beslist. Nog steeds raakte het een gevoelige snaar bij Moes, wat mij het ongemakkelijke idee gaf de plaats te hebben ingenomen van het dode jongetje. Het leven behoorde eigenlijk niet aan mij maar aan hem toe. Ik had het van hem afgepakt, tegelijk met zijn naam. Maar zo mocht ik niet denken, dat was niet eerlijk tegenover hem, en niet tegenover mij, vond Moes. We hadden allebei evenveel recht op leven.

‘Als hij bij ons was gebleven zou jij er toch wel gekomen zijn,’ meende ze.

Maar daar was ik niet zo zeker van, en bleef vasthouden aan de gedachte dat zijn dood mijn leven mogelijk had gemaakt terwijl ik mijn best deed om mijn ontroering te verbergen toen ze vertelde hoeveel pijn en moeite het had gekost om mij gezond op de wereld te zetten in een van de koudste winters van de eeuw. De rivier voor het huis was bedekt met een kruierende ijslaag van dertig centimeter dik. Het ijs bleef zich onstuitbaar ophopen tegen de standers van de gammele houten brug bij ons huis, die krakend dreigden te bezwijken, terwijl de eerste weeën van de zich aankondigende geboorte haar man ertoe aanspoorden het oude ledikant van zolder te halen en beneden in de voorkamer neer te zetten bij de brandende kachel, de enige warmtebron in huis. Ze herinnerde zich nog goed dat Jean in die dagen regelmatig verkild tot op het bot bij het kraambed had gestaan. De winter regeerde zonder mededogen, met gierende wind en sneeuwstormen waar ze zelf weinig last van had want achter de ruitjes van de kachel gloeide het antraciet, waardoor ze zich binnen een straal van een paar meter kon koesteren in een behaaglijke warmte. In deze warmte bracht ze haar kind ter wereld, bijgestaan door de huisdokter die in het holst van de nacht over heuvels van sneeuw naar de voordeur had moeten klimmen om haar met laarzen aan en opgestroopte hemdsmouwen de helpende hand te bieden. Het verhaal maakte grote indruk, op mij en ook op mijn maatje. Dagenlang liep ik na de onthulling van Moes rond met de gedachte aan mijn gestorven voorganger. Zijn verdwijning scheepste mij op met een lastig schuldgevoel. Ik kon me niet anders voorstellen dan dat Jean of mogelijk iemand anders, het kind, in plaats van het in de kille aarde weg te moffelen, achter

ieders rug om in een glazen stopfles op sterk water had gezet om het voor de eeuwigheid te bewaren, en maakte mezelf wijs dat er een zekere verplichting op mij rustte om de fles op te sporen, waar het jongetje met neergeslagen oogleden en klauwende handjes in opgesloten moest zitten. Ik hoopte en bad dat het leven er ooit nog eens in mocht terugkeren. Misschien had mijn grootmoeder de fles heimelijk of op verzoek van Moes mee naar haar huis genomen, bedacht ik, om het een plaats te geven tussen haar verzamelde heiligenbeelden die ze onder glazen stolpen op haar antieke linnenkast had staan. Ik durfde me nauwelijks voor te stellen dat alles ook anders had kunnen lopen. Dan was ik tot in eeuwigheid het deerniswekkende wicht op sterk water geweest.

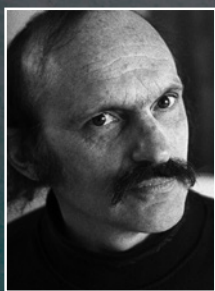
Nieuwsgierig geworden naar meer?
De boeken van Aldus Boek Compagnie
zijn verkrijgbaar in de boekhandel en via
www.aldus-boek-compagnie.nl

Winterkind is het verhaal van een inwijding, een fijnzinnige roman over een jongen die vanaf zijn twaalfde levensjaar wordt ingelijfd in de voor hem bizarre wereld van de volwassenen.

Hij voelt zich belaagd door zijn vader, rechercheur van politie, door het schoolhoofd, een tirannieke minderbroeder, en door een spieden-
de God voor wie hij zich niet kan verbergen, die zijn diepste roer-
sen kent en hem kan straffen. Men leert hem dat hij zich dienstbaar
moet opstellen, men wil hem bijgelovig houden en gedwee.

Vanzelfsprekend verzwijgt hij dat hij door het schoolhoofd wordt
geslagen en betast. Door een speling van het lot wordt dit school-
hoofd – dat zich aan zijn leerlingen, zijn ‘engelen’, vergrijpt – door
de rechercheur opgepakt en in hechtenis genomen.

Geleidelijk ontwaakt in de jongen een niet te stuiten opstandigheid
tegen het gezag van vader en schoolhoofd. Hij maakt zich los van
de opgelegde geloofsbeleving en ontworstelt zich aan de kostschool,
zodat hij eindelijk de richting op kan gaan van onbekrompen vrij-
heid en gedroomde eigenheid.

Robert Vacher zwierf jarenlang door Zuid-
oost-Azië en Afrika en verbleef regelmatig
in Frankrijk en Spanje. Hij schreef onder
meer de roman *Grensgebieden*, de reis-
roman *Spel van troost*, de verhalenbundel
Mochten alle mensen en publiceerde in
tijdschriften als *De Revisor*, *Maatstaf*,
Nieuw Vlaams Tijdschrift, *sic* en *Gierik*.

‘Een overtuigende en gedreven schrijver.’

Tom van Deel, TROUW

‘Een knappe stilist met mooie thema’s.’

PROVINCIALE ZEEUWSE COURANT

Aldus Boek Compagnie

ISBN 978-90-825011-3-1

9 789082 501131